

יסודות יומא

שיעור עשרים ואחד

הוצאת הכף והמחתה והשלמת עבודות היום

מקורות

- א. ויקרא פרק טז פס' כג-כה
- ב. גמ' יומא ע.עא. "מתני'... ותו לא"; רש"י ע: ד"ה ואחר כך אילו, וד"ה אחר כך תמיד; [תוס' ד"ה ואחר]
- ג. רמב"ם הל' יום הכיפורים פ"ב ה"ב
- ד. רמב"ן ויקרא טז, כג
- ה. רא"ש הל' סדר עבודת יום הכיפורים "ואיכא למימר... עדיף טפי"
- ו. חכמת אדם סוף הלכות אבלות
- ז. שיעורי הגר"ד ע. עמ' קסב

רמב"ן ויקרא פרק טז פס' כג

ובא אהרן אל אהל מועד - אמרו רבותינו שאין זה מקומו של מקרא זה, ונתנו טעם לדבריהם במסכת יומא ואמרו, כל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מביאה זו שהיא אחר עשיית עולתו ועולת העם והקטרת אמורי פר ושעיר שנעשין בחוץ בבגדי זהב, וטובל ומקדש ופושטן ולובש בגדי לבן ובא אל אהל מועד להוציא את הכף ואת המחתה שהקטיר בה את הקטורת לפני לפני, ופשט את בגדי הכר אחר שהוציאם ולובש בגדי זהב לתמיד של בין הערבים, לשון רש"י. ובאמת שהכתוב הזה אומר לנו דרשני, שלא יתכן בשום פנים שיצוה שיבא אהרן אל אהל מועד ללא דבר רק לפשוט שם בגדיו ולהיותו ערום בהיכל ה' ולהניחם שם לרקבון, אבל על כרחנו 'ובא אהרן אל אהל מועד' לעבוד עבודה, לא הוצרך הכתוב להזכירה, והיא הוצאת הכף והמחתה. וטעם הכתוב, כי הזכיר בתחילה ונתן את הקטרת על האש לפני ה' וכסה ענן הקטרת את הכפורת אשר על העדות ולא ימות, לומר שיתן הקטרת על האש עד שיעלה ענן הקטרת, ויצא מיד והניח הכף והמחתה שם ועל כל פנים יצטרך להוציא, ולכך אמר 'ובא אהרן אל אהל מועד', לבא מבית לפרכת למה שהניח שם.

והנה הפרשה לא הזכירה כל מה שיעשה הכהן בתחילה בבגדי זהב כגון תמיד של שחר, אבל התחילה בעבודת היום בבגדי לבן, וסדרה הפרשה שיעשה בהם קטרת שלפני לפני פנים ופר שעיר הפנימי וענין השעיר המשתלח. וכל זה עשוי בסדר אחד ולא נשאר לעשות בבגדים האלו לבד הוצאת הכף והמחתה. ודרך הכתובים בכל מקום להשלים הענין אשר התחיל בו אף על פי שיש בו קצת ענין מאוחר למה שיזכיר אחר כן, ולכך אמר 'ובא אהרן אל אהל מועד' בבגדים האלה להשלים עבודותיו והיא הוצאת הכף והמחתה שהוא צריך להוציאם משם, ופשט אחרי צאתו את בגדיו אשר לבש בבוקר בעת באו אל הקודש, והניחם שם במקום אשר יפשיטם, ללמד שלא ילבש אותם ביום הכפורים אחר. והנה נשלם כל הנעשה בבגדי לבן בכל היום בסדר אחד. וחזר ואמר ורחץ את בשרו במים וגו' ולבש את בגדיו הידועים לו שבהם יעבוד כל השנה, ללמד שהוא טעון טבילה בין בגדים לבגדים. ואמר ויצא ועשה את עולתו, כי כל הנעשה קודם לזה בבגדי הלבן הכל מעשה פנים, ואילו ואיל העם שיזכיר הם נעשים על המזבח החיצון. והנה הזכירה הפרשה הלבשה הראשונה של בגדי הלבן והצריך בה טבילה, והזכירה הפשיטה האחרונה והצריך בה טבילה, ולמדנו שהוא טעון טבילה בכל חליפות בגדים.

ועל דעת רש"י תהיה הטבילה הזאת של הוצאת כף ומחתה אחרי אילו ואיל העם בין המוספין לתמיד של בין הערבים, וכן דעת כל הגאונים, וכן יראה מן הברייתא השנויה בתורת כהנים (פרק ו ה) כפשוטה. אבל אנו מצאנו בירושלמי (יומא פ"ז ה"ב) אמר רבי יוחנן הכל מודים בהוצאת הכף והמחתה שהיא לאחר תמיד של בין הערבים, וכן כתב הרב ר' משה (הל' עבודת יום הכפורים פ"ב ה"ב), וכן הסדר השנוי במשנתנו: 'קדש ופשט וירד וטבל הביאו לו בגדי זהב נכנס להקטיר את הקטורת'. אלא כך הוא הסדר: סדר היום בבגדי לבן, ואילו ואיל העם והמוספין ואמורי החטאת ותמיד של בין הערבים בבגדי זהב בטבילה שלישית, והוצאת כף ומחתה בבגדי לבן בטבילה רביעית, קטרת חביתים ונסכים ונרות בבגדי זהב בטבילה חמישית. והטעם בזה, לפי שאינה עבודה ואחרו אותה לאחר כל מעשה היום, ובלבד שנקיים בה חמש טבילות, ולכך הפסיק בסדר התמיד של בין הערבים ומוציאין כף ומחתה בין התמיד לקטרת.

רא"ש הל' סדר עבודת יום הכיפורים

ואיכא למימר שגם אימורי פר ושעיר היו קריבין אחר הוצאת כף ומחתה כדי שנמעט ההפסקה בין עבודת היום ובין הוצאת כף ומחתה שהרי הם כתובים מיד אחר עבודת היום והיה ראוי לעשותן מיד אלא שאנו צריכין להקדים אילו ואיל העם לקיים חמש טבילות ועשרה קידושין דגמירי שצריך לעשות ביום הכפורים. הלכך כל מה שנוכל למעט ההפסק עדיף טפי.

חכמת אדם סוף הלכות אבלות

ונראה לי על פי מה ששמעתי בשם מחותני הגאון החסיד מוה"ר אליהו, שדקדק מה שאמרו בגמרא הביאו רש"י על פס' 'ובא אהרן', ופירש רש"י: 'כל הפרשה נאמרה על הסדר חוץ מפסוק הזה', ע"ש ברש"י. וקשה, וכי לא יוכל התורה לסדר הפסוקים כמו שסידרם רש"י, ורמב"ן דחק בזה. ותירץ הוא ז"ל על פי מדרש רבה בפרשה זו פרשה כ"א: 'אמר רבי יודן בר סימן: צער גדול כו' ואל יבא בכל עת – יש עת לשבעה שנים ויש עת לשבעים שנים כו', א"ל הקב"ה: לא עת לשנה ולא לז' שנים כו', אלא בכל שעה שהוא רוצה לכנוס יכנוס, רק שיכנס כסדר הזה, עד כאן. נשמע מזה שדוקא שאר כהנים גדולים אסורים לכנוס לקדשי קדשים אלא ביום הכפורים, אבל אהרן היה מותר לכנוס בכל שעה ושעה רק שיכנוס בסדר העבודה שנאמר בפרשה זו. ולפי זה התורה דקדקה בסדר, שהרי הטעם שאמרו בגמרא דקרא ד'ובא אהרן' הוא שלא כסדר, דגמירי דה' טבילות וי' קדושין לכהן גדול ביום הכפורים ואי כסדר הכתוב לא משכחת אלא ג', וזה דוקא ביום הכפורים היה הלכה למשה מסיני דצריך ה' טבילות, אבל כשירצה אהרן לעבוד בשאר ימות השנה לא גמירי הלכתא, ואם כן באמת אינו אלא ג' ועובד כסדר האמור בפרשה. ואם כן הפסוק 'ובא אהרן' נכתב כסדר, משום אהרן בשעת ימות השנה. עד כאן דברי הגאון, ותורת אמת היתה בפיהו ושפתיים יישק.

שיעורי הגרי"ד ע. עמ' קסב

רש"י פירש: 'ופר העולה נמי דמוסף עם תמיד של בין הערבים בטבילה חמישית'. אך עיין ברמב"ם (פ"ד ה"ב) שפסק שתמיד של בין הערבים קרב בטבילה השלישית. וכך הביא הרמב"ן (ויקרא טז, כג) בשם הירושלמי. ולכאורה צדקו דברייהם, שהרי אחרי שגמרו את הקרבת כל קרבנות היום, עליהם להקריב את התמיד שנאמר: 'והקטיר עליה חלבי השלמים', 'עליה – השלם כל הקרבנות' (לג, א).

על מנת להסביר את שיטת רש"י, יש לעיין בגמרא לקמן (ע, ב): 'תנו רבנן, ובא אהרן אל אהל מועד, למה הוא בא? להוציא את הכף ואת המחתה, שכל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מפסוק זה'. ויש להבין, מדוע באמת כתבה התורה את הפסוק הזה שלא כסדר. ונראה, שבאמת הוצאת הכף והמחתה צריכה להצטרף אל שאר העבודות הנעשות בבגדי לבן. ולפי רבי עקיבא בטבילה שלישית היו מקריבים רק את הקרבנות שיש בהם קיום של עבות היום, אף על פי שנעשות בבגדי זהב בחוץ כדי שלא לחצוץ בין הוצאת כף ומחתה לבין שאר העבודות הנעשות בבגדי לבן. והרי רבי סובר: 'איל אחד האמור כאן הוא האמור בחומש הפקודים', ומשמעות הדבר היא שיש בהקרבת איל המוספים קיום של עבודת היום. גם שעיר החטאת קשור עם עבודת היום, אף על פי שהוא מוזכר רק בפרשת המוספים, שהרי הכתוב אומר (במדבר כט יא): 'מלבד חטאת הכפורים'. ומפסוק זה לומד רבי עקיבא שמקריבים את השעיר החיצון, רק לאחר השעיר הפנימי. ומכאן שכפרת שעיר החטאת של המוספים מצטרפת עם

כפרת השעיר הפנימי. על רקע זה ניתן להבין מדוע לא מקריבים את קרבן התמיד של בין הערבים לפני הוצאת הכף והמחטה. שהרי, קרבן זה איננו קשור לעבודת היום של פרשת אחרי מות, והקרבנו במסגרת העבודות של הטבילה השלישית, היתה גורמת לחיץ בין העבודות הנעשות בבגדי לבן שבטבילה שנייה, לבין הוצאת הכף והמחטה שצריכה להתייחס אליהן.

המשנה מפרטת את סדר עבודות היום הנעשות לאחר השלמת עבודות הכפרה ולאחר הקריאה בתורה:

אם בבגדי בוץ קורא קדש ידיו ורגליו פשט ירד וטבל עלה ונסתפג, והביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש ידיו ורגליו, ויצא ועשה את אילו ואת איל העם ואת שבעת כבשים תמימים בני שנה, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא אומר: עם תמיד של שחר היו קרבין. ופר העולה ושעיר הנעשה בחוץ היו קרבין עם תמיד של בין הערבים. קדש ידיו ורגליו ופשט וירד וטבל ועלה ונסתפג, הביאו לו בגדי לבן ולבש וקדש ידיו ורגליו. נכנס להוציא את הכף ואת המחטה. קדש ידיו ורגליו ופשט, וירד וטבל עלה ונסתפג. הביאו לו בגדי זהב ולבש וקדש ידיו ורגליו, ונכנס להקטיר קטורת של בין הערבים ולהטיב את הנרות. וקדש ידיו ורגליו ופשט, הביאו לו בגדי עצמו ולבש. ומלוין אותו עד ביתו, ויום טוב היה עושה לאוהביו בשעה שיצא בשלום מן הקודש. [משנה ע.]

מדברי המשנה עולה, כי השלמת העבודות הנעשות בבגדי זהב, נעשתה בשני שלבים, כאשר ביניהם הכהן הגדול היה טובל, לובש בגדי לבן ומוציא את הכף והמחטה מקודש הקדשים.

הגמרא לומדת סדר זה מדרשה:

תנו רבנן, 'ובא אהרן אל אהל מועד' – למה הוא בא? להוציא את הכף ואת המחטה, שכל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מפסוק זה. מאי טעמא? אמר רב חסדא: גמירי חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום, ואי אמרת כסדרן כתיבי לא משכחת לה אלא שלש טבילות וששה קידושין.

הגמרא לומדת מהכתוב [ויקרא טז, כג] "ובא אהרן אל אהל מועד" שהכהן הגדול נכנס לקודש הקדשים פעם נוספת, כדי להוציא את הכף והמחטה¹. הגמרא מוסיפה, כי על אף שכתוב זה מופיע מיד לאחר סיום עבודות הכפרה, בהכרח עבודה זו נעשתה מאוחר יותר, שכן אם הכתובים הם כסדרם – הכהן הגדול טובל שלוש טבילות ומקדש ידיו ורגליו שישה קידושין, ואילו אנו מקובלים במסורת שהיו חמש טבילות ועשרה קידושין.

דברי הגמרא, "שכל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מפסוק זה", מעלים שתי תמיהות:

א. אם אכן הוצאת הכף והמחטה נעשתה רק לאחר מכן, מדוע התורה כתבה אותה שלא במקומה?²

ב. לכאורה, דווקא סדר המקראות בתורה הוא המסתבר: מיד לאחר סיום עבודות הכפרה יש להוציא את הכף והמחטה, ולאחר מכן שאר עבודות היום נעשות ברצף אחד. לעומת זאת, הסדר ההלכתי טעון ביאור: מדוע יש לדחות את הוצאת הכף והמחטה ולעשות אותה באמצע השלמת עבודות היום? מדוע עבודות היום אינן נעשות ברצף אחד?

בשם הגר"א מובא יישוב לתמיהות אלו:

ונראה לי על פי מה ששמעתי בשם מחותני הגאון החסיד מוה"ר אליהו, שדקדק מה שאמרו בגמרא הביאו רש"י על פס' 'ובא אהרן', ופירש רש"י: 'כל הפרשה נאמרה על הסדר חוץ

¹ עי' רמב"ן [שם] הדין בביאור הכתוב על פי דרשה זו.

² עי' רמב"ן [שם] המציע יישוב לכך.

מפסוק הזה, 'ע"ש ברש"י. וקשה, וכי לא יוכל התורה לסדר הפסוקים כמו שסידרם רש"י, ורמב"ן דחק בזה. ותירץ הוא ז"ל על פי מדרש רבה בפרשה זו פרשה כ"א: 'אמר רבי יודן בר סימן: צער גדול כו' ואל יבא בכל עת – יש עת לשבעה שנים ויש עת לשבעים שנים כו', א"ל הקב"ה: לא עת לשנה ולא לז' שנים כו', אלא בכל שעה שהוא רוצה לכנוס יכנוס, רק שיכנס כסדר הזה, עד כאן. נשמע מזה שדוקא שאר כהנים גדולים אסורים לכנוס לקדשי קדשים אלא ביום הכפורים, אבל אהרן היה מותר לכנוס בכל שעה ושעה רק שיכנוס בסדר העבודה שנאמר בפרשה זו. ולפי זה התורה דקדקה בסדר, שהרי הטעם שאמרו בגמרא דקרא ד'ובא אהרן' הוא שלא כסדר, דגמירי דה' טבילות וי' קדושין לכהן גדול ביום הכפורים ואי כסדר הכתוב לא משכחת אלא ג', וזה דוקא ביום הכפורים היה הלכה למשה מסיני דצריך ה' טבילות, אבל כשירצה אהרן לעבוד בשאר ימות השנה לא גמירי הלכתא, ואם כן באמת אינו אלא ג' ועובד כסדר האמור בפרשה. ואם כן הפסוק 'ובא אהרן' נכתב כסדר, משום אהרן בשעת ימות השנה. עד כאן דברי הגאון, ותורת אמת היתה בפיהו ושפתיים יישק.

לדברי הגר"א, הסדר הכתוב בתורה מתאר את סדר כניסת אהרן הכהן ליום הכיפורים בכל ימות השנה³. אמנם, שאר הכהנים הגדולים יכולים להיכנס לקודש הקדשים רק ביום הכיפורים, וביום הכיפורים נאמרה הלכה מיוחדת: "גמירי, חמש טבילות ועשרה קידושין טובל כהן גדול ומקדש בו ביום". לכן, כדי שיהיו חמש טבילות ועשרה קידושין, יש צורך לדחות את הוצאת הכף והמחתה ולעשותה באמצע השלמת עבודות היום.

מדברי הגר"א משתמע כי מצד העיקרון ראוי היה להצמיד את הוצאת הכף והמחתה לסיום עבודות הכפרה, אלא שקיים אילוץ לדחות אותה לאחר מכן, כדי שיהיו חמש טבילות ועשרה קידושין. דברים אלו מבוססים על ההבנה שקיים דין עצמאי של 'חמש טבילות ועשרה קידושין', אולם – כפי שהתבאר בשיעור השביעי [חמש טבילות] – תוספות ישנים [לב. ד"ה גמירי] נוקטים לא כך, ולדבריהם ההלכה המוקבלת במסורת ("גמירי חמש טבילות ועשרה קידושין") לא לימדה על חובה לטבול חמש טבילות, אלא על מספר השינויים מבגדי זהב לבגדי לבן ומבגדי לבן לבגדי זהב. לשיטתם, אין דין של 'חמש טבילות ועשרה קידושין', אלא יסוד הדין הוא שהעבודות צריכות להיעשות בסדר מסוים, וממנו עולה שבהכרח הכהן טובל חמש טבילות. לפי שיטה זו, יש ליישב את התמיהות דלעיל באופן אחר.

לפי שיטתם נראה לבאר, כי דחיית הוצאת והמחתה ועשייתה באמצע השלמת עבודות היום, יוצרת הבחנה בין שני סוגי עבודות: עבודות המשלימות את עבודות הכפרה, ועבודות אחרות שאינן קשורות לעבודות הכפרה. העבודות הנעשות לפני הוצאת הכף והמחתה משלימות את עבודות הכפרה ונלוות אליהן, ואילו העבודות הנעשות לאחר הוצאת הכף והמחתה אינן קשורות לעבודות הכפרה.

הרב ספי מרקוס מציע הבנה זו בתוספת עומק:

נראה להציע שהדחייה של הוצאת הכף ומחתה קשורה קשר עמוק למשמעות הקטרת הקטורת ביום הכיפורים... שענן הקטורת מהווה למעשה את חידוש התגלות השכינה, המתגלה (כתמיד) בענן, כאשר יום הכיפורים מהווה יום של חניכה מחודשת של המקדש וחידוש הקשר בין ישראל לקב"ה. לאור הבנה זו נראה להציע... שדחיית הוצאת הכף והמחתה עד לאחר עשיית אילו ואיל העם מלמדת שלמעשה גם קורבנות אלו הם חלק אינטגרלי מסדר עבודת הכפרה והריצוי של יום הכיפורים. כשם שיש להזות את הדם בזמן שהקטורת מתמרת לה בקודש הקדשים, כך כל עבודה שנעשית בזמן שענן הקטורת קיים בקודש הקדשים, נחשבת לעבודה מהותית הקשורה לכפרת היום.

[שיעורים במסכת יומא בעיון ובהלכה - שיעור 18, באתר 'תורת הר עציון']

³ שיטת הגר"א בעניין זה נידונה בשיעור הראשון [סדר עבודת יום הכיפורים – טעמו ומהותו].

לדבריו, הקטורת גורמת להשראת שכינה בקודש הקדשים⁴. מטעם זה, ענן הכבוד של השכינה צריך להיות נוכח עד שעת סיום העבודה, ורק לאחר מכן מוציאים את הכף והמחתה, ובכך מסתיימת השראת השכינה המיוחדת של יום הכיפורים. בהתאם לכך, העבודות המשלימות את עבודות הכפרה והנלוות אליהן צריכות להיעשות כאשר הכף והמחתה עוֹדֵן בקודש הקדשים, ואילו העבודות שאינן קשורות לעבודות הכפרה נעשות לאחר מכן, לאחר הוצאת הכף והמחתה וסילוק השראת השכינה המיוחדת ליום הכיפורים.

כדי לבחון טענה זו, יש לעיין אלו עבודות נעשות לפני הוצאת הכף והמחתה (בטבילה השלישית) ואלו עבודות נעשות לאחריה (בטבילה החמישית).

במשנה דלעיל נאמר כי 'אילו ואיל העם' היה נעשה לפני הוצאת הכף והמחתה, ואילו הקטורת והטבת הנרות היו נעשות לאחריה. לא מפורשת במשנה שעת הקרבת תמיד של בין הערבים, ונחלקו בכך הראשונים.

רש"י כותב:

[רש"י ע: ד"ה ואחר כך] ואחר כך תמיד של בין הערבים – בטבילה חמישית.

לדבריו, תמיד של בין הערבים נעשה בטבילה החמישית, לאחר הוצאת הכף והמחתה⁵.

לעומתו, הרמב"ם פוסק:

ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי לבן וטובל ועולה ומסתפג, ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו, ומקריב שעיר חטאת של מוסף היום ואילו ואיל העם, והם עולות, ומקטיר אימורי פר ושעיר הנשרפין, ומקריב תמיד של בין הערבים. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי זהב, וטובל ועולה ומסתפג ולובש בגדי לבן, ומקדש ידיו ורגליו, ונכנס לקדש הקדשים, ומוציא משם את הכף ואת המחתה. ואחר כך מקדש ידיו ורגליו ופושט בגדי לבן, וטובל ועולה ומסתפג, ולובש בגדי זהב ומקדש ידיו ורגליו, ומקטיר קטרת של בין הערבים של כל יום ומטיב את הנרות בין הערבים. ומקדש ידיו ורגליו, ופושט בגדי זהב ולובש בגדי חול ויוצא. [הל' עבודת יום הכיפורים פ"ב ה"ב]

לשיטתו, תמיד של בין הערבים קרב בטבילה השלישית, לפני הוצאת הכף והמחתה⁶.

שיטת הרמב"ם, ככל הנראה, מבוססת על ההבנה שהוצאת הכף והמחתה צריכה להיעשות לאחר כל עבודות היום; לכן גם התמיד נעשה לפנייה, ורק הקטרת הקטורת והטבת הנרות נעשו לאחר מכן⁷. אולם, שיטת רש"י טעונה ביאור: מדוע 'אילו ואיל העם' נעשה לפני הוצאת הכף והמחתה, ואילו השלמת שאר קרבנות היום נעשית לאחריה?

⁴ דנו בעניין זה בשיעור השלושה עשר [הקטרת הקטורת].

⁵ וכן נוקט רש"י במקומות נוספים [יומא לב: ד"ה שכל; ויקרא טז, כג ד"ה ופשט].

⁶ מחלוקתם נעוצה במשמעות השונה העולה ממקורות התנאים: מהספרא [אחרי מות פ"ו הל' ה; מובא בגמ' לב]. נראה כרש"י, ואילו מהירושלמי [פ"ז ה"ב] נראה כרמב"ם; ועי' רמב"ן [ויקרא טז, כג] הדין בכך.

⁷ טעם הדבר מבואר על ידי הרמב"ן [ויקרא טז, כג]: "והטעם בזה, לפי שאינה עבודה ואחרו אותה לאחר כל מעשה היום, ובלבד שנקיים בה חמש טבילות, ולכן הפסיק בסדר התמיד של בין הערבים ומוציאין כף ומחתה בין התמיד לקטורת". הרמב"ן מבאר, כי הוצאת הכף והמחתה אינה עבודה אלא פינוי קודש הקדשים מהכף והמחתה שנשארו בו מהקטרת הקטורת. בשל כך, יש להקדים את עשיית כל עבודות היום, ורק לאחר מכן להוציא את הכף והמחתה. הרמב"ן מוסיף, שאף על פי כן יש להוציא את הכף והמחתה לפני הקטרת הקטורת והדלקת הנרות, כדי שיהיו חמש טבילות. [ועי' תוס' יר"ט [יומא פ"ז מ"ג ד"ה ע] הנותן טעם אחר לאיחור הוצאת הכף והמחתה: "ואיחור הוצאת כף נראה לי דסבר דמצוה שישארו כלי הקטרת בדביר כל כמה שיוכל לאחור ולשהותו שם. ויותר ראוי גם כן שסוף ביאת כהן גדול יהיה בהיכל ממה שיהיה סוף ביאתו בקדשי קדשים, הלכך מאחרין אותן מלהוציאן עד קודם קטורת הערב, שזהו סוף ביאתו להיכל בו ביום".]

ביאור לכך עולה מדברי הרא"ש⁸:

ואיכא למימר שגם אימורי פר ושעיר היו קריבין אחר הוצאת כף ומחתה כדי שנמעט ההפסקה בין עבודת היום ובין הוצאת כף ומחתה, שהרי הם כתובים מיד אחר עבודת היום והיה ראוי לעשותן מיד, אלא שאנו צריכין להקדים אילו ואיל העם לקיים חמש טבילות ועשרה קידושין דגמירי שצריך לעשות ביום הכיפורים. הלכך כל מה שנוכל למעט ההפסק עדיף טפי. [רא"ש הל' סדר עבודת יום הכיפורים]

הרא"ש מבאר – כעין דברי הגר"א דלעיל – כי מצד הדין ראוי היה להצמיד את הוצאת הכף והמחתה לעבודות הכפרה, אלא שאנו נאלצים לדחותה כדי "לקיים חמש טבילות ועשרה קידושין דגמירי שצריך לעשות ביום הכיפורים". בשל כך, יש למעט את ההפסק בין עבודות הכפרה להוצאת הכף והמחתה ככל הניתן, ולכן רק 'אילו ואיל העם' נעשה ביניהן ולא הקטרת אימורי הפר והשעיר. מדבריו עולה, כי המקום הטבעי של השלמת עבודת היום הוא לאחר הוצאת הכף והמחתה, ורק 'אילו ואיל העם' נעשה קודם לכן מחמת ההכרח – "לקיים חמש טבילות ועשרה קידושין".

דברי הרא"ש מבוססים על ההבנה העקרונית שקיים דין של 'חמש טבילות ועשרה קידושין'. לפי ההבנה החולקת, נראה לבאר את טעם שיטת רש"י, שהתמיד קרב בטבילה החמישית, על פי ביאורו של הגר"ד סולוביצ'יק:

על מנת להסביר את שיטת רש"י, יש לעיין בגמרא לקמן (ע, ב): 'תנו רבנן, ובא אהרן אל אהל מועד, למה הוא בא? להוציא את הכף ואת המחתה, שכל הפרשה כולה נאמרה על הסדר חוץ מפסוק זה'. ויש להבין, מדוע באמת כתבה התורה את הפסוק הזה שלא כסדר. ונראה, שבאמת הוצאת הכף והמחתה צריכה להצטרף אל שאר העבודות הנעשות בבגדי לבן... והרי רבי סובר: 'איל אחד האמור כאן הוא האמור בחומש הפקודים', ומשמעות הדבר היא שיש בהקרבת איל המוספים קיום של עבודת היום... על רקע זה ניתן להבין מדוע לא מקריבים את קרבן התמיד של בין הערבים לפני הוצאת הכף והמחתה. שהרי, קרבן זה איננו קשור לעבודת היום של פרשת אחרי מות, והקרבתו במסגרת העבודות של הטבילה השלישית, היתה גורמת לחיץ בין העבודות הנעשות בבגדי לבן שבטבילה שנייה, לבין הוצאת הכף והמחתה שצריכה להתייחס אליהן.

[שיעורי הגר"ד ע, עמ' קסב]

הגר"ד טוען כי בין עבודות הכפרה להוצאת הכף והמחתה יש לעשות רק עבודות הקשורות במהותן לעבודות הכפרה. על פי זה מבחין הגר"ד סולוביצ'יק בין 'אילו ואיל העם' לבין שאר עבודות היום: 'אילו ואיל העם' הוא חלק מסדר עבודת יום הכיפורים (ומקורו בפרשת אחרי מות), ולכן יש לעשותו יחד עם עבודות הכפרה⁹; ואילו את שאר הקרבנות, שאינם חלק מסדר עבודת יום הכיפורים, יש לעשות לאחר מכן.

נמצא, כי הבנה זו בשיטת רש"י מתאימה להצעתנו דלעיל, כי העבודות הנעשות לפני הוצאת הכף והמחתה הן חלק מסדר עבודות הכפרה, ואילו העבודות הנעשות לאחר הוצאת הכף והמחתה אינן חלק מסדר זה.

הבחנה זו מבארת יפה את החילוק בין 'אילו ואיל העם' לבין התמידים והמוספים, אמנם עדיין יש לבאר על פיה את זמן הקרבתו של שעיר המוסף. לכאורה, השעיר הוא חלק מקרבן המוסף,

⁸ הרא"ש הולך בדרכו העקרונית של רש"י, אך קיימת מחלוקת ביניהם לגבי זמן הקטרת אימורי החטאת: רש"י (ע: ד"ה ואחר כך) סובר שבטבילה שלישית, ואילו הרא"ש נוקט בשיטת תוספות (שם, ד"ה ואחר) שבטבילה רביעית.

⁹ דברי הגר"ד מבוססים על ההבנה כי לשיטת רבי [ע: ש"איל אחד האמור כאן, הוא האמור בחומש הפקודים], וכך 'איל העם' הוא חלק מקרבן המוסף, יש לאיל תפקיד כפול: גם כחלק מסדר עבודת יום הכיפורים וגם כחלק מקרבן המוסף. [ע"ע על כך בחידושי הגר"ד ז' הל' עבודת יום הכיפורים פ"א ה"א].

ולכן יש להקריבו ביחד עם שאר קרבנות המוסף. עם זאת, רבי עקיבא סובר שהשעיר היה קרב יחד 'אילו ואיל העם':

רבי עקיבא אומר: פר העולה ושבעת כבשים עם תמיד של שחר היו קרבין, שנאמר: 'מלבד עולת הבקר אשר לעלת התמיד'. ואחר כך עבודת היום, ואחר כך שעיר הנעשה בחוץ, שנאמר 'שעיר עזים אחד לחטאת מלבד חטאת הכפורים', ואחר כך אילו ואיל העם. [יומא ע.:-]

לשיטתו, רוב קרבנות המוסף היו קרבים יחד עם תמיד של שחר (בטבילה ראשונה), ואילו שעיר המוסף היה קרב יחד עם 'אילו ואיל העם' (בטבילה שלישית)¹⁰. שיטה זו מבוססת על הכתוב "מלבד חטאת הכפורים", המלמד שיש להקריב את שעיר המוסף בסמוך לחטאות הפנימיות, אך טעם הדבר טעון ביאור: מדוע השעיר מוקרב בנפרד משאר קרבנות המוסף?

הגר"ד סולוביצ'ק לומד מכך כי קיים קשר הדוק בין שעיר המוסף לבין החטאות הפנימיות:

נראה פשוט שאין כאן רק גזירת הכתוב ערטילאית – המבוססת על המילה 'מלבד', אשר משמעותה 'אחר' – אלא שלדעתו ניתן ללמוד מן הפסוק שיש צירוף כפרה בין שעיר החטאת החיצון, המקביל לשעיר הקרב בשאר המועדים, לבין השעיר הפנימי, המיוחד ליום הכפורים; וצירוף זה הוא המחייב את הקדמת השעיר הפנימי על מנת שהשעיר החיצון יוכל להתלוות אליו, שכן אילו היה השעיר החיצון קרב קודם – לא היה מתגשם בו אלא הקיום הכללי של מוספי מועדים. [שיעורי הגר"ד כב., עמ' מב-מג]

לדבריו, אמנם השעיר החיצון הוא חלק מקרבן המוסף, אך כפרתו מצטרפת עם כפרת השעיר הפנימי לכפרה אחת, ולכן יש להקריב אותם בסמיכות¹¹. בשל כך, בדומה ל'אילו ואיל העם', גם השעיר המוסף, הוא נלווה לעבודת הכפרה, ולכן יש להקריבו לפני הוצאת הכף והמחתה.

בשולי הדברים נעלה הצעה נוספת בטעם איחור הוצאת הכף והמחתה ועשייתה באמצע השלמת עבודת היום. ייתכן ואיחור זה נועד ליצור מארג מיוחד של מעברים מעבודה לעבודה – מבגדי לבן לבגדי זהב, מבגדי זהב לבגדי לבן, ולבסוף – מבגדי לבן לבגדי זהב. זהו ביטוי לקשר הקיים בין עבודת הכפרה המיוחדת ליום הכיפורים לעבודות היומיומיות הנעשות כבכל יום¹². על פי הבנה זו, 'סדר עבודת יום הכיפורים' אינו מורכב מעבודות הכפרה האמורות בפרשת 'אחרי מות' בלבד, אלא כל עבודות היום מתלכדות עמן למערכת אחת, וגם הן מהוות חלק מ'סדר עבודת יום הכיפורים'.

להערות ולתגובות: שלמה ליפשיץ

lshlomo26@gmail.com

השיעור מוקדש לעילוי נשמת רחל בת יצחק וולטרס ז"ל

ולעילוי נשמת אברהם בן צבי פייר ז"ל

¹⁰ אכן, רבי אליעזר [שם] חולק וסובר שהשעיר היה קרב עם שאר קרבנות המוסף עם תמיד של בין הערבים. יסוד זה עומד ביסוד מחלוקת אחרונים בנוסח הקרבנות הנזכרים בתפילת מוסף של יום הכיפורים. הנועד ביהודה [מהד"ת סי' כזו (וכעין זה בדגול מרבבה תרכ"א, ד)] כותב, כי יש לומר "ושני שעירים לכפר", כדי להזכיר גם את השעיר הפנימי: "אף שאינו מן המוסף ממש, מכל מקום ראינו שהתורה הזכירה בפרשת פינחס שעיר זה, שהרי כתיב 'מלבד חטאת הכפורים'... שמע מינה שחטאת הכפורים הפנימי שייך קצת לקרבן מוסף". הבנין שלמה [ה"ב סי' לו] חולק על הנודע ביהודה וטוען שאין קשר בין שני השיעורים: "דמה שייכות יש באמת שעיר הפנימי של חובת היום לשעיר החיצון של המוספין, והלא אדרבה אין כפרתן שווה... והא דכתיב 'מלבד חטאת הכפורים' אין הטעם דיש להם שייכות, רק משום דבא הכתוב ללמד דחטאת הכיפורים היו קודם למוספין, דלשון 'מלבד' הוא ללמד דמלבד הקרבן שהקריבו כבר יקריבו עוד". [וע"ע פרקי מקראות [עמ' 514-515] המבאר בהרחבה את הקשר בין החטאות הפנימיות לבין שעיר המוסף].

¹² הצעה זו יכולה לבאר את שיטות הראשונים שכל עבודות היום צריכות להיעשות על ידי כהן גדול (עי' על כך בשיעור החמישי [העבודות הנעשות על ידי כהן גדול]). כמו כן, ניתן לבאר על פיה את משמעות הטבילות והקידושים, הבאות גם לפני העבודות המיוחדות ליום הכיפורים וגם לפני העבודות היומיומיות.